

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, Πρωταγόρας, 322a-322d

A1.

α.

1-Λ: *ή δημιουργική τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἰκανή βοηθός ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής*

2-Σ: *ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις*

3-Λ: *εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις*

β. Ο Δίας ἔδωσε τὴν ἐντολή στον Ἑρμῆ νὰ μοιράσει τὴν αἰδῶ καὶ τὴ δίκη σε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰτί ἀλλιῶς δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ὑπάρχουν οργανωμένες πολιτικές κοινωνίες. Παράλληλα, διέταξε νὰ θεσπιστεῖ νόμος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σύμφωνα με τὸν ὁποῖο, ὅποιος δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ μετέχει στὴ δίκη καὶ τὴν αἰδῶ νὰ τὸν σκοτώνουν σαν νὰ εἶναι ἀρρώστια τῆς πόλης.

B1.

Στὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα ἡ αἰδῶς καὶ ἡ δίκη ἀναδεικνύονται ὡς οἱ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις προκειμένου οἱ ἀνθρώποι νὰ μεταβούν στὴ φάση τῆς οργανωμένης κοινωνίας πὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ ἐπιβιώσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναπτυχθοὺν ἠθικοπνευματικά. Ἐτσι, με τὸν τρόπο αὐτὸ συγκεκριμενοποιεῖται ἡ *πολιτικὴ τέχνη*. Εἰδικότερα, ἡ λέξη *δίκη* δὲν χρησιμοποιεῖται με τὴ σημασία τῆς δικαστικῆς διαδικασίας, ἀλλὰ βρίσκεται κοντὰ στὴν ἀρχικὴ τῆς σημασία. Ὡς *δίκη* ἐννοεῖται ἐδῶ ἡ αἴσθησις τοῦ σωστοῦ ἢ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἐμφυτὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ δίκαιο, τὸ κοινὸ περὶ δικαίου αἴσθημα. Ἡ αἰδῶς ἀναφέρεται στὸ συναἴσθημα ντροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου γιὰ κάθε πράξη πὺ προσκρούει στὸν καθιερωμένο ἠθικὸ κῶδικα τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Τόσο ἡ αἰδῶς ὅσο καὶ ἡ *δίκη* κρῖνονται ἀπαραίτητες γιὰ κάθε πολίτη, ἀφοῦ εξασφαλίζουν τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ἐμποδίζουν νὰ συμπεριφέρεται ἐγωιστικά, μισαλλόδοξα καὶ ἀτομικιστικά, καὶ συμβάλλουν στὴν ἐμπέδωση τῆς πολιτικῆς ἐνότητος καὶ κοινωνικῆς ἀρμονίας. Χάρη στὴν αἰδῶ καὶ στὴ *δίκη* εξασφαλίζεται ἡ ἀρμονικὴ συμβίωση μέσα στὴν πόλη, ἡ συνοχὴ τοῦ συνόλου, ἡ ἰσορροπία καὶ ἡ εὐταξία. Με αὐτὲς τῆς προϋποθέσεις ἀναπτύσσονται μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις φιλίας, συνεργασίας, ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ.

Ἐπιπλέον, ἡ αἰδῶς ὁδηγεῖ σε ὅ,τι ὀνομάζεται «*πόλεων κόσμοι*», ἐμπνέει στοὺς πολίτες κόσμια συμπεριφορὰ καὶ συντελεῖ στὴν κατὰκτηση τῆς αὐτονομίας τοὺς, ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἀρμονία τῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ *δίκη* παραπέμπει στὸ «*πόλεων δεσμοὶ*», σε ὑπαγορεύσεις με τῆς ὁποῖες οἱ πολίτες ὑποβάλλονται σε δεσμεύσεις τῆς συμπεριφορᾶς τοὺς, ὡστε νὰ

επιβάλλεται η συνοχή της πολιτικής κοινωνίας. Η συμπληρωματική λειτουργία των δύο «δύρων» συνεπάγεται *φιλίαν*, που σημαίνει ηθική ενότητα της πολιτείας, σύμπνοια και ομόνοια των πολιτών, ώστε να συμβιώνουν αρμονικά. Επομένως, η ανάπτυξη αυτών των παραγόντων αποτελεί τη βάση της κοινωνικής οργάνωσης του ανθρώπου με κανόνες αρμονικής συμβίωσης. Με τον τρόπο αυτό ο Πρωταγόρας προτείνει πως η θεμελίωση μιας δημοκρατικής, αρμονικής κοινωνικής ζωής προϋποθέτει την αποδοχή των αξιών του αλληλοσεβασμού και της δικαιοσύνης, την αναγνώριση της ισοτιμίας και της ισονομίας ανάμεσα στις ανθρώπινες σχέσεις. [310 λέξεις]

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ζαν Ζακ Ρουσό, *Το κοινωνικό συμβόλαιο*

Στον μύθο του Πρωταγόρα ο Δίας δίνει την εντολή στον Ερμή να μοιράσει την *αιδώ* και τη *δίκη* σε ένα μεταγενέστερο στάδιο ανάπτυξης του ανθρώπου, αναγνωρίζοντας την αδυναμία επιβίωσής του χωρίς την πολιτική αρετή. Ο Πρωταγόρας, λοιπόν, φαίνεται πως είναι υπέρμαχος του νόμου και της έννομης τάξης, τονίζοντας την υπεροχή της *νόμω* κατάστασης σε σχέση με τη *φύσει* κατάσταση. Η *νόμω* κατάσταση, δηλαδή η πολιτικά οργανωμένη κοινωνία, όπου το δίκαιο ταυτίζεται με το νόμιμο και η πολιτική παιδεία είναι οργανικά δεμένη με τη ζωή του ατόμου στην κοινωνία, είναι αποτέλεσμα της εξέλιξης του πολιτισμού που έχει, στην αντίληψη του Πρωταγόρα, προοδευτικό χαρακτήρα. Η *νόμω* κατάσταση είναι ένα προωθημένο στάδιο στην εξέλιξη του πολιτισμού και αντιτίθεται στη *φύσει* κατάσταση, όπου ο βίος του ανθρώπου είναι άτακτος και άναρχος και όπου το άτομο καθορίζεται από τις παρορμήσεις του και είναι άμοιρο παιδείας (*ὄτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἡδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην*). Η ευνομία είναι το πολιτικό ιδεώδες του Πρωταγόρα.

Ανάλογη με την ανάλυση που έκανε ο Πρωταγόρας για την εξέλιξη της ανθρώπινης ζωής, προκύπτει και από τον Ρουσό. Στο παράλληλο κείμενο υποστηρίζεται πως έξω από τις οργανωμένες ομάδες το άτομο δεν είχε καν τη δυνατότητα να επιβιώσει (*Τότε αυτή η πρωτόγονη κατάσταση δεν είναι δυνατό να διατηρηθεί, και το ανθρώπινο γένος θα είχε εκλείψει, αν δεν άλλαζε τον τρόπο διαβίωσής του*). Από τη στιγμή που βιολογικά ο άνθρωπος δεν μπορεί να αλλάξει, αντιλαμβάνεται πως μόνο η συνεργασία με κανόνες δικαίου θα του επιτρέψουν να επιβιώσει και να μεγαλοουργήσει. Καθένας χρειάζεται τους άλλους κι έχει ανάγκη να αποτελέσει με τους άλλους μια ομάδα ενωμένη και συμπαγή. Παρόμοιες ενώσεις συνεπάγονται τον σεβασμό και την αμοιβαία αναγνώριση των δικαιωμάτων του άλλου. Μπορεί κανείς να πει ότι αυτή η αρχή προϋποθέτει ένα είδος συμβολαίου, όπου ο καθένας συνδέεται με τους άλλους, για να αποκτήσει τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ένα τέτοιο

συμβόλαιο. Αναγνωρίζουμε, λοιπόν, στη σκέψη του Πρωταγόρα τον σπόρο εκείνου που πολύ αργότερα, την εποχή του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, θα ονομαζόταν «κοινωνικό συμβόλαιο». [328 λέξεις]

B3. 1-β, 2-δ, 3-α, 4-ε, 5-γ

B4.

- Πέρασα πολύ όμορφα στον γάμο της **θείας** μου, αν και δεν το περίμενα!
- **Νόμιζα** πως ήταν νωρίς, αλλά τελικά πέρασε η ώρα χωρίς να το καταλάβω.
- Τα χρήματα τον **έχουν διαφθείρει** εντελώς και δεν διστάζει να διαπράττει συνεχώς άδικες πράξεις.
- Επικρατεί μεγάλη αναστάτωση και ανησυχία σε όλον τον **κόσμο** λόγω του πολέμου.
- Από τα δεδομένα **συνάγεται** το συμπέρασμα πως τα δύο τρίγωνα είναι ίσα.